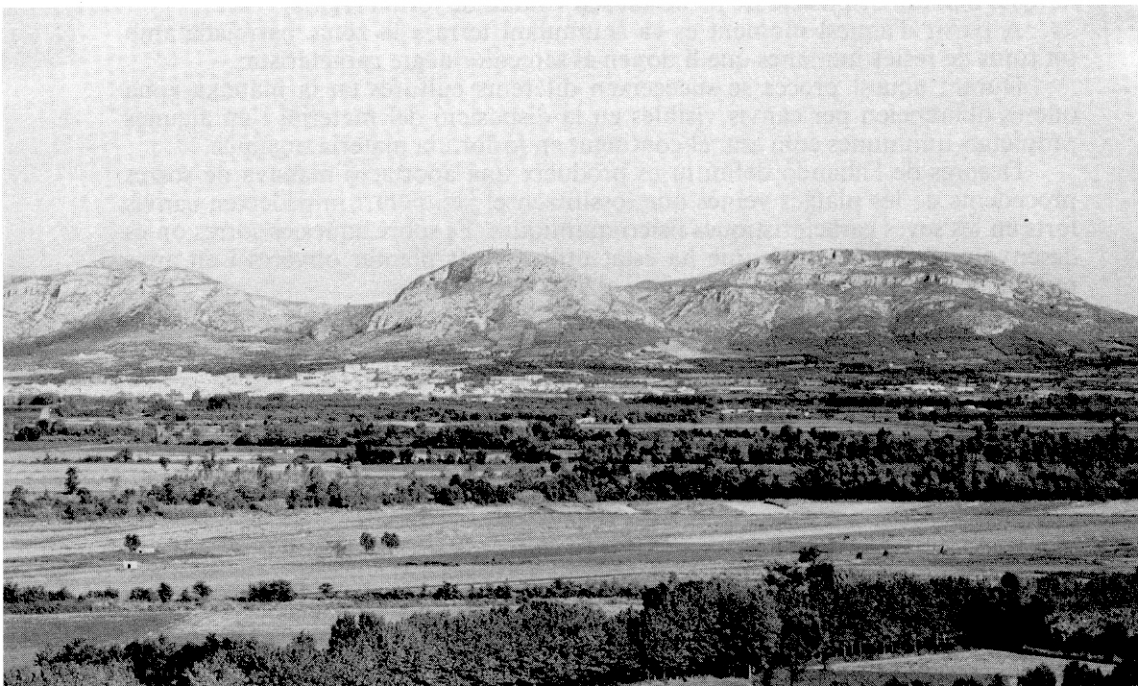

2 EL JACIMENT DE LA FONOLLERA: EL MEDI AMBIENT

Vista general del Montgrí.

El turó de la Fonollera es troba entre la depressió litoral de la costa i la plana d'enfonsament de l'Empordà, entre els rius Ter i Daró. Té l'aspecte d'un illot que ha romàs enlairat després de l'enfonsament de l'Empordà, que era antigament una plana pantanosa i aiguamollenca.

La història morfològica del promotori s'inicià en el transcurs del terciari i a principis del quaternari. És un promontori de gres calcari, i de conglomerats eocènics, que sobresurt enmig d'una plana quaternària. El Mediterrani s'insinuava i, per la seva poca fondària, en sobresortien, juntament amb el Montgrí totalment ocupat per les aigües, els turons de Pals, del Pinell, de la Fonollera, fins que per un moviment general posterior (al qual s'han afegit les aportacions fluvials actuals), quedaren les depressions baix-empordaneses quasi seques, i subsistiren maresmes escalonades que seguiren la natural evolució cap al seu dessecament total.

La història del poblament estable a la Fonollera s'inicia en una època precedent a l'Edat del Bronze Final, juntament amb un procés d'ocupació de la plana de l'Empordà. L'Empordà començà a poblar-se relativament tard, per la seva circumstància geogràfica i pel seu excés d'humitat, que dificultava la circulació i la concentració humana. Encara que avui dia el territori de la plana facilita els treballs agrícoles, sembla que en època de l'Edat del Bronze aquesta pràctica hi era desconeguda.

Cap al final de l'Edat del Bronze (Fase 2^a de l'ocupació), un estudi de desenvolupament i un progressiu assecament del medi propulsarà l'home antic a sortir de les coves i a establir-se definitivament a les zones baixes del Montgrí, a les faldes dels petits turons, on practicarà activitats agrícoles i ramaderes.

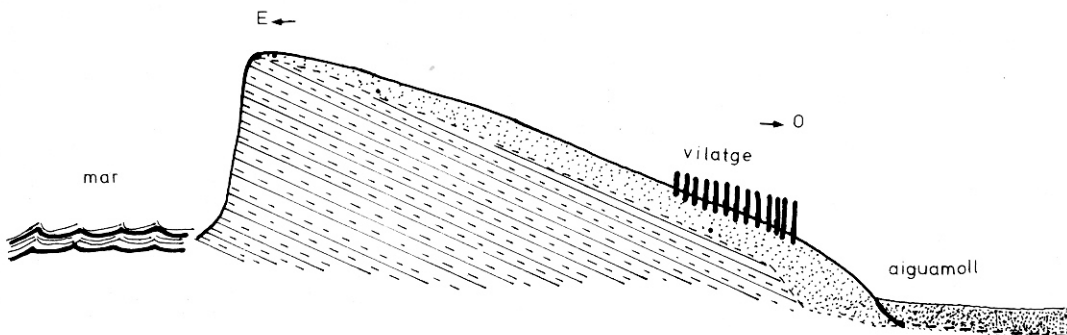
En una etapa ja històrica, a les darreries del s. II a.C. (Fase 3^a de l'ocupació) les àrees del Baix Empordà prenen una importància categòrica en l'explotació agrícola segons la repartició de troballes romanes: Camp de la Gruta, Hortes d'en Ramis i d'en Solès, Santa Maria, la Fonollera, etc. i davant de la situació geogràfica respecte a Empúries, centre polític, religiós i comercial.

Les llacunes formades en les depressions litorals sofriren una dessecació general deguda a la regressió marina, la disminució de les precipitacions i l'acció directa del sol. La terra recentment eixuta s'adaptaria al conreu productiu.

La vegetació

El turó on es troba el poblat de la Fonollera pertany al domini climàtic de l'alzinar litoral; ara bé, l'antropització del medi ha afavorit la degradació del bosc d'alzines i la instal·lació d'una garriga. La proximitat dels rius Ter i Daró, fa que trobem taques de vegetació higròfila, pròpia de terrenys humits i inundats: oms, salzes, joncs, canyes,...

L'aproximació més directa que fins el moment tenim de la vegetació existent en l'època d'ocupació prehistòrica de la Fonollera, ens la dona l'anàlisi dels carbons vegetals eixits de l'excavació (anàlisi antracològica). En la majoria dels casos, aquestes restes són fruit de fogars realitzats pels habitants del lloc; en altres casos poden precedir de l'incendi d'estructures o utensilis de fusta.

Esquema d'emplaçament del vilatge de la Fonollera i dels seus establiments.

L'home, en fer foc, va permetre la fossilització del seu combustible. En efecte, els carbons, en tant que carboni pur, conserven l'estructura anatòmica de la fusta; el seu estudi ofereix la possibilitat de determinar els arbres i arbusts de procedència, i donar així informació directa sobre l'entorn vegetal de l'home prehistòric.

L'anàlisi antracològica aplicada a l'arqueologia té una doble fita: col·laborar a la coneixença de la paleoecologia del quaternari i estudiar els fenòmens eixits de les relacions home-medi (incidència antròpica sobre l'evolució de la vegetació, modalitats d'utilització de la fusta per l'home, etc...).

S'han analitzat 288 mostres de carbó procedents de la 2ª fase d'ocupació de la Fonollera. Les restes foren trobades en estat dispers en el sediment, a excepció dels carbons que aparegueren dins de tres forats de pal (Cata 1/1983).

S'han pogut determinar 11 tàxons diferents. El percentatge de fragments de cadascun d'ells ve representat (en un dibuix); obtenim així un diagrama antracològic. L'alzina hi és molt ben representada; al seu costat notem la presència d'una sèrie d'espècies de vocació heliòfila: ginebres, brucs, pi blanc, ullastre, llentiscle, murtra. Remarquem, per altra part, la presència d'espècies exigents en humitat edàfica: tamariu gál·lic, freixe de fulla petita, om.

En el diagrama hem representat els percentatges de freixe amb trama diferent per evidenciar la seva selecció per a fins constructius. En efecte, l'anàlisi dels carbons de fusta provinents dels forats de pal de la cata 1/1983 ha revelat una exclusiva presència de fragments de freixe de fulla petita, demostrant una utilització de la seva fusta a l'hora de bastir les cabanes (un probable incendi ens ha permès recuperar aquest testimoni). El freixe ha estat tradicionalment estimat com a fusta de construcció, és flexible i tenaç. En època prehistòrica s'ha evidenciat la seva utilització en altres llocs per fer estances, a l'est de Suïssa sobretot.

El diagrama antracològic de la Fonollera, a la llum de la situació biogeogràfica del jaciment, els estudis sobre el comportament de les comunitats vegetals i la comparació amb altres anàlisis paleobotàniques, semblen evidenciar la presència d'un alzinar en fase de regressió. L'aclariment del bosc afavoriria l'extensió d'espècies peoneres i colonitzadores com són el pi blanc, l'ullastre, el garric, els brucs, els ginebres, el llentiscle. L'home, per mitjà de desforestacions, conreus i pastures, deu haver estat el principal agent d'aquesta degradació.

En efecte, les aportacions d'altres estudis paleoecològics de Catalunya i de la conca occidental de la Mediterrània, revelen que des del Neolític es nota una creixent empremta de l'home com a factor desestabilitzador de la vegetació, conseqüència de les noves activitats de producció (agricultura, ramaderia). A mida que ens endinsem en l'edat del Bronze i en els temps protohistòrics una progressiva tendència a la sedentarització i l'augment de la pressió demogràfica acusen una incidència local sobre el medi, en concret la degradació de la cobertura vegetal.

Cal assenyalar que, per a la 2ª fase d'ocupació de la Fonollera, l'anàlisi antracològica mostra que l'acció dels habitants sobre el medi vegetal no es realitza només per mitjà de les pràctiques agrícoles i ramaderes sinó també per una explotació forestal amb fins constructius.

Notem per últim que la troballa d'om, freixe i tamariu entre els carbons analitzats, és testimoni de l'existència en aquella època de zones fresques associades a cursos d'aigua i aiguamolls.

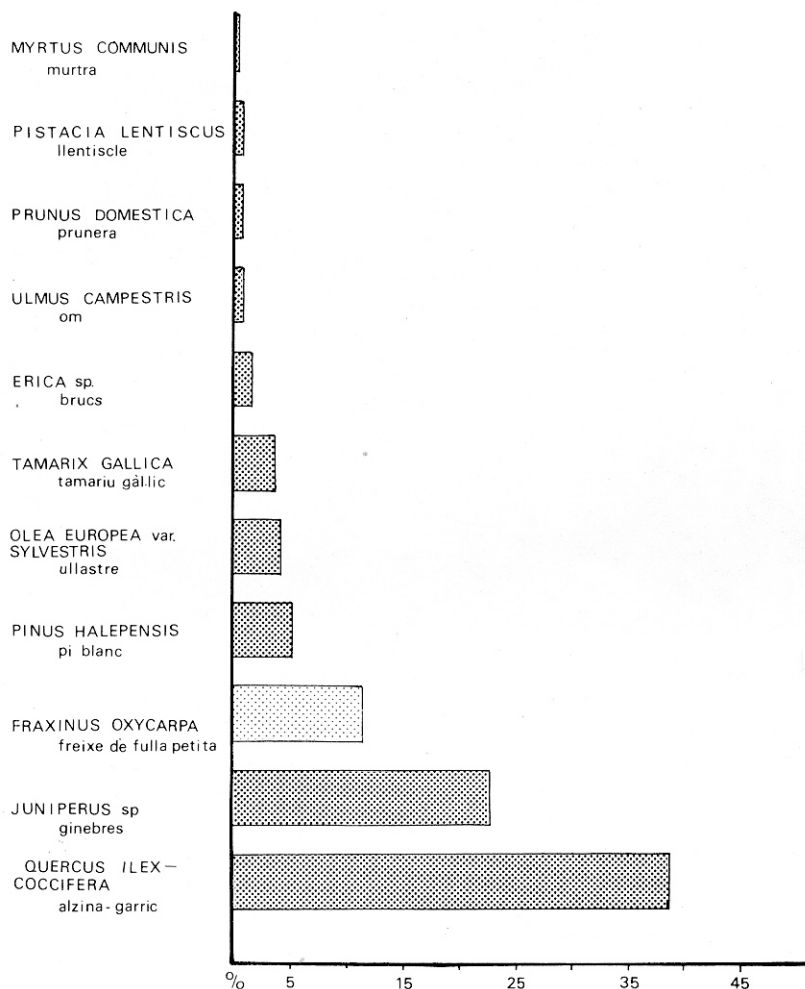

Diagrama antracològic de la fase II de la Fonollera.

BIBLIOGRAFIA

M.ª Teresa ROS i MORA, **Contribució antracoanalítica a l'estudi de l'entorn vegetal de l'home del Paleolític Superior a l'Edat del Ferro a Catalunya**, a Tesi de Llicenciatura, Barcelona, 1985.